

Research Article

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಕೆ.ಎನ್.

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ - ೫೬೨೦೦೦

ಸಾರಲೇಖ:

ಶ್ರೀವಿಜಯನಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೧೫ರಿಂದ ೮೭೭ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ, ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ, ಭಾಷಾ ಬಳಕೆ, ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಕವಿಗಳ ಪರಂಪರೆ, ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕುರಿತು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಸೂಚನೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರಂಭಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಮುಖ ಆಧಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡಿದಾಗ ಕಾವ್ಯವು ಕೇವಲ ಮನರಂಜನೆಯ ಸಾಧನವಲ್ಲದೆ ಜೀವನದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ, ಹಿತ-ಅಹಿತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಅರಿವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. “ಪಾಪಮಿದು ಪುಣ್ಯಮಿದು ಹಿತರೂಪಮಿದುಹಿತಪ್ರಕಾರಮಿದು ಸುಖಮಿದು ದುಃಖೋಪಾತ್ರಮಿದೆಂದೆಲೆವುಗು ಮಾಪರಮಕವಿಪ್ರಧಾನರಾ ಕಾವ್ಯಂಗಳ್” ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಕಾವ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ “ಪದ್ಯಂ ಸಮಸ್ತಜನತಾ ಹೃದ್ಯಂ” ಎಂಬ ಮಾತು ಪದ್ಯದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. “ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿವರಮಿದು ನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳ್” ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. “ಪದನಲೆದು ನುಡಿಯಲುಂ ನುಡಿದು ದನಲೆದಾರಯಲುಮಾರ್ಪರಾ ನಾಡವರ್ಗಳ್” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಪದ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದೇಶ, ಕನ್ನಡಿಗರು, ದೇಸಿ ಭಾಷೆ, ಕಾವ್ಯಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಕುರಿತು ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನೂ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು: ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ದೇಸಿ, ಕನ್ನಡನಾಡು, ಪರಂಪರೆ, ಕನ್ನಡಿಗರು, ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ, ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ, ಜನಪದ, ಸಾಹಿತ್ಯ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ:

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯದ ಕುರಿತು ಆಳವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆ, ಕಾವ್ಯದ ಗುಣ-ದೋಷ, ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯಗಳ ಪರಂಪರೆ, ಕವಿಗಳ ಸಾಧನೆ, ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ದೇಸಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಹುದು.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಚಿಂತನೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬಹಳ ವಿಶಾಲವಾದುದು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಭಾಷಾ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಪದರಚನೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ವಿಶದವರ್ಣೆ ಮಧುರಾ|

ರಾವೋಚಿತ ಚತುರರುಚಿರಪದರಚನೆ ಚಿರಂ||

ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿಹಂಸೀ|

ಭಾವದೇ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳೆ ಕೂರ್ತು ಮನ್ಮಾನಸದೊಳ್||

ಎಂಬ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ನೆಲೆಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ರೂಪಕದ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಭಾಷೆ, ಮಧುರವಾದ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಚತುರವಾದ ಪದರಚನೆಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಗುಣಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದು ನೋಡದೆ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದರ್ಶನವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಏನು, ಅದು ಯಾರಿಗಾಗಿ, ಅದರ ಉದ್ದೇಶವೇನು, ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಅದರ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ದೇಶೀಯ ಭಾಷಾ ರೂಪಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವಿದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಆರಂಭಿಕ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಕ್ರಮವು ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯೆಯ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. “ಶ್ರೀವಿಶದವರ್ಣ ಮಧುರಾ” ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗುವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳವಳು, ಮಧುರವಾದ ಶಬ್ದವುಳ್ಳವಳು, ಚತುರ ಮತ್ತು ಸುಂದರ ಪದರಚನೆಯುಳ್ಳವಳು ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಂಸಿಯಂತೆ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪದ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಭಾಷಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ “ವಿಶದವರ್ಣ”, “ಮಧುರಾ”, “ಚತುರರುಚಿರಪದರಚನೆ” ಎಂಬ ಪದಗಳು ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷೆ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಸೂಚಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಭಾಷೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಶಬ್ದದ ಮಧುರತೆ ಮತ್ತು ಪದಗಳ ಚತುರವಾದ ವಿನ್ಯಾಸ ಇವು ಕಾವ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶಗಳೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವಿಚಾರವಿರುವುದು ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಅಗತ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಾಗ್ಜೀವತೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಪ್ರತಿಭೆ ಎರಡೂ ಅವಶ್ಯಕವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ನೆಲೆಸುವುದು ಎಂದರೆ ಕವಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಮಧುರವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವು ಕವಿಯ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಭಾಷಿಕ ಶಿಸ್ತಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದ್ದೇಶವೂ ಒಂದು.

ಪಾಪಮಿದು ಪುಣ್ಯಮಿದು ಹಿತ|

ರೂಪಮಿದಹಿತಪ್ರಕಾರಮಿದು ಸುಖಮಿದು ದುಃ||

ಖೋಪಾತ್ರಮಿದಂದಲಿಪುಗು|

ಮಾ ಪರಮಕವಿಪ್ರಧಾನರಾ ಕಾವ್ಯಂಗಳ್||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯವು ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯ, ಹಿತ-ಅಹಿತ ಮತ್ತು ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪದ್ಯದ ಆಶಯವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಕಾವ್ಯವು ಕೇವಲ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಯಾವುದು ಕೆಟ್ಟದ್ದು, ಯಾವುದು ಹಿತಕರ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಅಹಿತಕರ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿದೆ. ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯ ಓದುಗನಿಗೆ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅರಿವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

“ಪಾಪ” ಮತ್ತು “ಪುಣ್ಯ” ಎಂಬ ನೈತಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ “ಹಿತ” ಮತ್ತು “ಅಹಿತ”, “ಸುಖ” ಮತ್ತು “ದುಃಖ” ಎಂಬ ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದರಿಂದ ಕಾವ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ನೈತಿಕ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನಾನುಭವವೇ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಪರಿಣಾಮ, ಜೀವನದ ಸುಖ-ದುಃಖ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದು-ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಎಂಬ ಅರಿವುಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯ ತನ್ನೊಳಗೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಜೀವನದರ್ಶನವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಕೇವಲ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವವನಲ್ಲ. ಅವನು ಜೀವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು

ಗ್ರಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ಓದುಗರ ಮುಂದೆ ಇಡುವವನು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಯಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣದ ಕುರಿತು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಇಂತಹ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಮಿಶ್ರಿತ ರಚನೆಗಳನ್ನು “ಗದ್ಯಕಥೆ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಮಿಗೆ ಕನ್ನಡಗಬ್ಬಂಗಳೊ |

ಳಗಣಿತಗುಣಗದ್ಯಪದ್ಯಸಮ್ಮಿಶ್ರಿತಮಂ ||

ನಿಗದಿಸುವರ್ ಗದ್ಯಕಥಾ |

ಪ್ರಗೀತಿಯಿಂ ತಚ್ಚಿರಂತನಾಚಾರ್ಯರ್ಕಳ್ ||

ಈ ಪದ್ಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಯ ಪರಸ್ಪರ ಬೆರೆತು ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಯಗಳ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ಚಂಪೂ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಪರಂಪರೆ ಇದ್ದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ “ಗದ್ಯಕಥೆ” ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಪದ್ಯದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ತನ್ನದೇ ಆದ ರೂಪಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆ ಏಕರೂಪವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಗದ್ಯ, ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮಿಶ್ರರೂಪಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ ವಿಮಳೋದಯ, ನಾಗಾರ್ಜುನ, ಜಯಬಂಧು ಮತ್ತು ದುರ್ವಿನೀತ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಗದ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಮಳೋದಯ ನಾಗಾರ್ಜುನ |

ಸಮೇತ ಜಯಬಂಧು ದುರ್ವಿನೀತಾದಿಗಳೇ ||

ಕ್ರಮದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿ ಗದ್ಯಾ |

ಶ್ರಮಪದಗುರುತಾಪ್ರತೀತಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡರ್ ||

ಈ ಉಲ್ಲೇಖದ ಮಹತ್ವ ಎರಡು ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಸಮೃದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಪರಂಪರೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ನಿರಂತರತೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಪದ್ಯದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತು ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಕನ್ನಡದ ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಇನ್ನೂ ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂಬ ವಿಷಯ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯವು ಪದ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಪದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪದ್ಯವು ಸಮಸ್ತ ಜನತೆಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದು ಪದ ಮತ್ತು ಪಾದಗಳ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಛಂದೋವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವೃತ್ತ-ಜಾತಿ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಈ ಪದ್ಯ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಪದ್ಯಂ ಸಮಸ್ತಜನತಾ |

ಹೃದ್ಯಂ ಪದವಿಧಿತಪಾದನಿಯಮನಿವೇದ್ಯಂ ||

ವಿದ್ಯಾಪಾರಪರಾಯಣ |

ಮಾಧ್ಯಂ ಸದ್ಯುತ್ಪತ್ತಿವೃತ್ತಜಾತ್ಯಾಯತ್ತಂ||

“ಪದ್ಯಂ ಸಮಸ್ತಜನತಾ ಹೃದ್ಯಂ” ಎಂಬ ಮಾತು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಪದ್ಯವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹೃದಯವನ್ನು ತಲುಪುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇದರ ಮೂಲಭಾವ. ಕಾವ್ಯವು ಕೇವಲ ಪಂಡಿತರಿಗಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗದೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವ ಕಲಾರೂಪವಾಗಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಪದ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹತೆ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಯಮ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು ಅಗತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ಕೃತಿಕಾರ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪದ ಮತ್ತು ಪಾದಗಳ ನಿಯಮ, ಭಂದಸ್ಸಿನ ಜ್ಞಾನ, ವೃತ್ತ ಮತ್ತು ಜಾತಿಗಳ ಬಳಕೆ ಇವೆಲ್ಲ ಪದ್ಯದ ರೂಪಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಆಯಾಮಗಳು ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಪದ್ಯವು ಜನರ ಹೃದಯವನ್ನು ತಲುಪಬೇಕು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅದು ಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಭಂದೋನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಈ ಸಮತೋಲನವೇ ಉತ್ತಮ ಪದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಚತ್ತಾಣ ಮತ್ತು ಬೆದಂಡೆ ಎಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾವ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ನುಡಿಗಲ್ಲಂ ಸಲ್ಲದ ಕ|

ನ್ನಡದೊಳ್ ಚತ್ತಾಣಮುಂ ಬೆದಂಡೆಯುಮಂದೀ||

ಗಡಿನ ನೆಗಟ್ಟೆಯಕ್ಕಬ್ಬದೊ|

ಳೊಡಂಬಡಂಮಾಡಿದರ್ ಪುರಾತನಕವಿಗಳ್||

ಈ ಪದ್ಯದ ಮಹತ್ವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಚತ್ತಾಣ ಮತ್ತು ಬೆದಂಡೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೊರಗಿನ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೂಪವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳ ನಿಖರ ಸ್ವರೂಪದ ಕುರಿತು ವಿವಿಧ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಅವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲದ ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳ ಕನ್ನಡೀಕೃತ ರೂಪಗಳಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಊಹೆಯೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಈ ಹೆಸರುಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಕುರಿತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವು ಕೇವಲ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪದ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆ.

ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ.

ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋ|

ದಾವರಿವರಮಿದ್ ನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳ್||

ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ ವಸು|

ಧಾವಲಯ ವಿಲೀನ ವಿಶದ ವಿಷಯ ವಿಶೇಷಂ||

ಇಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕನ್ನಡನಾಡಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪದ್ಯವು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ನದಿಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂದು ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕನ್ನಡನಾಡು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರದೇಶದ ಕಲ್ಪನೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇದು ಕೇವಲ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲ. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಭೂಪ್ರದೇಶದ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಈ ಪದ್ಯ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡುವ ಜನರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಜನರ ಬದುಕು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಸೇರಿ ಒಂದು ದೇಶೀಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಕಲ್ಪನೆ ಭಾಷಾ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಏಕತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಮೀಕರಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಆ ಕಾಲದ ಭಾಷಾ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಕಲ್ಪನೆ. “ನಾಡು” ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಆಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವಲ್ಲ; ಜನರ ವಾಸಸ್ಥಳ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನುಭವಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪದ್ಯವು ಕನ್ನಡದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವವೂ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಒಳಗೆ ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡನಾಡಿನ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಿಸುವೊಟಲ, ಕೊಪಣ, ಪುಲಿಗೆರೆ ಮತ್ತು ಒಂಕುಂದ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡನಾಡು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅದೊಳಗಂ ಕಿಸುವೊಟಲಾ|

ವಿದಿತ ಮಹಾ ಕೊಪಣ ನಗರದಾ ಪುಲಿಗೆರೆಯಾ||

ಸದಭಿಸ್ತುತಮಪ್ಪೊಂಕುಂ|

ದದ ನಡುವಣ ನಾಡೆ ನಾಡೆ ಕನ್ನಡದ ತಿರುಳ್||

ಇದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಆಂತರಿಕ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವಿಶಾಲ ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ಭಾಷೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಥವಾ ಮೂಲಭೂತ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. “ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ” ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರೂಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ಚಿಂತನೆ ನಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪದ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವವೆಂದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಭೂಗೋಳ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ನೋಡುವುದು. ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅದರ ಭೌಗೋಳಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರಿವು ಇಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಭಾಷೆಯ ಜೀವಂತ ಬಳಕೆಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ನಾಡಿನ ಜನರ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪದನಳೆದು ನುಡಿಯಲುಂ ನುಡಿ|

ದುದನಳೆದಾರಯಲುಮಾರ್ಪರಾ ನಾಡವರ್ಗಳ್||

ಚದುರರ್ ನಿಜದಿಂ ಕುಲತೋ|

ದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗಪರಿಣತಮತಿಗಳ್||

ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಜನರು ಪದವನ್ನು ಅರಿತು ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲವರು. ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಲ್ಲವರು. ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಪರಿಣತಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪದ್ಯವು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರತಿಭೆ ಕೇವಲ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಅಥವಾ ಪಂಡಿತರ ಸ್ವತ್ತಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರಿವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಭಾಷೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಜನಪದ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಕುರಿತು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗದೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಜನಪದವನ್ನು ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪದ್ಯವು ಅಂತಹ ಸರಳ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತಿದೆ. ಭಾಷೆಯ ಜೀವಂತ ಬಳಕೆ ಜನರಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಜನರು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ “ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗಪರಿಣತಮತಿಗಳ್” ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾತ್ರ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯ ಜೀವಂತ ಅನುಭವವೂ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೂಲವಾಗಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಜನಪದದರ್ಶನವನ್ನು ಭಾಷಾ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ರೂಪವೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ ನಿಜವಾದ ಸಂಪತ್ತು ಚಿನ್ನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ; ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ಉದಾತ್ತ ಚಿಂತನೆ, ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ನಿಜವಾದ ಸಂಪತ್ತು ಎಂಬ ಮಹತ್ವದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಾನೆ.

ಕಸವರಮೆಂಬುದು ನೆರೆ ಸೈ

ರಿಸಲಾರ್ಪಣೆ ಪರ ವಿಚಾರಮುಂ ಧರ್ಮಮುಮಂ

ಕಸವೇಂ ಕಸವರಮೇನು

ಬೃಹಮಂ ಬಸಮಲ್ಲದಿರ್ದು ಮಾಡುವರೆಲ್ಲಂ

ಈ ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯವು ಮಾನವ ಜೀವನದ ನಿಜವಾದ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತಿನ ಕುರಿತು ಮಹತ್ವದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಪತ್ತು ಎಂದರೆ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಹಣ, ಆಸ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳು ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಕವಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಈ ಸೀಮಿತ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮೀರಿ, ಮನುಷ್ಯನ ಚಿಂತನೆ, ನಡವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನೋಭಾವಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಜವಾದ ಸಂಪತ್ತೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಕಸವರಮೆಂಬುದು ನೆರೆ ಸೈರಿಸಲಾರ್ಪಣೆ ಪರ ವಿಚಾರಮುಂ ಧರ್ಮಮುಮಂ' ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳು ಇತರರ ವಿಚಾರ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ವಿಶಾಲ ಮನೋಭಾವದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಭಿನ್ನವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅವನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಗೌರವಿಸುವ ಗುಣವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದ ಆಶಯದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳು, ಮತಗಳು, ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವೇ ಸಮಾಜದ ಬಹುಮುಖ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಅಂತಿಮ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತೊರೆದು, ಇತರರ ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳಿಗೂ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಪದ್ಯವು ಇದೇ ವಿಶಾಲವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹಬಾಳ್ವೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಇದರೊಂದಿಗೆ ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಈ ಪದ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಆಶಯವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ, ಯೋಚಿಸುವ, ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಬೇಕು. ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಮನೋಭಾವವೇ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿಯ ಹಿಂದೆ ಇಂತಹ ಮುಕ್ತ ಚಿಂತನೆಯೇ ಪ್ರಮುಖ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಮುದಾಯದ ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಗತಿಗೂ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡದೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನವಿಸ್ತರಣೆಯ ಅವಕಾಶಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದ ಆಶಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಒಂದು ನೈತಿಕ ಬೋಧನೆಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡದೆ, ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿಯೂ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇಂದಿನ ಬಹುಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ಮನೋಭಾವವೇ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಸಮಾಜದ ಆಧಾರ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವು ಭೌತಿಕ ಸಂಪತ್ತಿಗಿಂತ ಮಾನವೀಯ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಂಪತ್ತೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೌಹಾರ್ದವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ದೇಸಿ ರೂಪಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದೋಸಮಿನಿತೆಂದು ಬಗೆದು|

ದ್ಯಾಸಿಸಿ ತಲೆಸಂದು ಕನ್ನಡಂಗಳೊಳೆಂದು||

ವಾಸುಗಿಯುಮಱಿಯಲಾಱದೆ |

ಬೇಸಱುಗುಂ ದೇಸಿ ಬೇಱೆ ಬೇಱವ್ವದಱೆಂ ||

“ದೇಸಿ” ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಒಂದು ಭಾಷೆಯು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಬಳಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆ, ಜನರ ಬದುಕು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಈ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿರುವುದು ಅದರ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ದೇಸಿಯ ಬೇರೆಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ದೋಷವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕೇ ಅಥವಾ ಭಾಷೆಯ ಸಹಜ ವೈವಿಧ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಪದ್ಯದ ಆಶಯದಲ್ಲಿ ಈ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಭಾಷೆಯ ಜೀವಂತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಿಯಮದೊಳಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಂಧಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಭಾಷಾಚಿಂತನೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಭಾಷೆಯ ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಅಂಶಗಳ ನಡುವಿನ ಸಮತೋಲನವು ಕೃತಿಯ ಭಾಷಾ ದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ನೆಲಸಿದ ಕಾವ್ಯಂ ಕಾವ್ಯ |

ಕೈ ಲಕ್ಷಣಂ ಸತತಮೆಂದೆ ಪಟಗನ್ನಡಮಂ ||

ಪೂಲಗೆಡಿಸಿ ನುಡಿವರಾಗಮ |

ಬಲಹೀನರ್ಥೇಸಿಯಲ್ಲದೆಂದೆದಿದ್ದುಂ ||

ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ನೀಡಲಾದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಸಾರವನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಮೊದಲು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಂತರ ಅದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಯಾವುದೇ ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ವನಿರ್ಧಾರಿತ ನಿಯಮಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ಕಾವ್ಯದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತವು ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ನಂತರ ಅದರ ಅನುಭವದಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವ ನೀಡುತ್ತದೆ. ವಿಮರ್ಶಕನು ಕೇವಲ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವನು ಅಲ್ಲ. ಅವನು ಕಾವ್ಯದ ಜೀವಂತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅದರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವವನು. ಕಾವ್ಯವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲ, ಸಮಾಜ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಆ ಅನುಭವಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರಬೇಕು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಮತೋಲನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಯಮಗಳು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಶಿಸ್ತು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನಿಯಮಗಳೇ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ ಅನುಭವ, ಭಾಷಾಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಮೊದಲು ಬರುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಅವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಬಹುದು.

ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ದೇಶೀಯತೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿನ “ಚತುರರುಚಿರಪದರಚನೆ” ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. “ಪಾಪಮಿದು ಪುಣ್ಯಮಿದು” ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. “ಪದ್ಯಂ ಸಮಸ್ತಜನತಾ ಹೃದ್ಯಂ” ಪದ್ಯ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಕಾವ್ಯದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. “ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿವರಮಿದರ್” ಪದ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. “ಪದನಳಿದು ನುಡಿಯಲುಂ” ಪದ್ಯ ಜನರ ಭಾಷಾ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. “ದೇಸಿ ಬೇಱೆಬೇಱವ್ವದಱೆಂ” ಪದ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕಾವ್ಯಚಿಂತನೆ ಕೇವಲ ಭಂದಸ್ಸು, ಅಲಂಕಾರ ಅಥವಾ ಪದರಚನೆಯ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಭಾಷೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆ, ಜನರ ಅನುಭವ, ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನೂ

ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಕೃತಿಯ ಪದ್ಯಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದಾಖಲೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಭಾಷಾ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿಯೂ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾಷಾ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಓದಿದಾಗ ಕನ್ನಡದೇಶ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಭಾಷೆಗೆ ಅದರದೇ ಆದ ಭೌಗೋಳಿಕ ನೆಲೆ ಇದೆ. ಆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರು ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಭಾಷೆ ಜೀವಂತವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿವರಮಿದ ನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳ” ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ನಂತರ ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡನಾಡಿನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಕ ಭಾಷೆಯ ಒಳಗಿನ ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ “ಪದನಳೆದು ನುಡಿಯಲು” ಎಂಬ ಪದ್ಯದ ಮೂಲಕ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭೂಪ್ರದೇಶ, ಭಾಷೆ, ಜನ, ಕಾವ್ಯ ಎಂಬ ಒಂದು ಚಿಂತನಾ ಸರಣಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸರಣಿಯು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕ. ಭಾಷೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಕೇವಲ ವ್ಯಾಕರಣದ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಜನರ ಮಾತು, ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲತೆಯಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದೇಶದ ಕಲ್ಪನೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವು ಜನಜೀವನದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ಕಲೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. “ಪಾಪ”, “ಪುಣ್ಯ”, “ಹಿತ”, “ಅಹಿತ”, “ಸುಖ”, “ದುಃಖ” ಮೊದಲಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಪದ್ಯವು “ಸಮಸ್ತ ಜನತಾ ಹೃದ್ಯ”ವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾತು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಜನರ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೂ ಆಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಮಾಧ್ಯಮವೂ ಆಗಬಹುದು ಎಂಬ ದ್ವಂದ್ವ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕಾವ್ಯವು ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಯೋಜನ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ “ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿತ್ವ” ಮತ್ತು “ಜ್ಞಾನಪ್ರದತೆ” ಎರಡೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯ ಓದುಗನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯಬೇಕು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಅರಿವನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕು. ಈ ಎರಡು ಗುಣಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲವೆಂದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಉಪಸಂಹಾರ:

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ನೀಡಲಾದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಈ ಕೃತಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಭಾಷಾ ಸೌಂದರ್ಯದ ಚಿಂತನೆ “ಪಾಪಮಿದು ಪುಣ್ಯಮಿದು” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದ್ದೇಶದ ಕಡೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. “ಪದ್ಯಂ ಸಮಸ್ತಜನತಾ ಹೃದ್ಯಂ” ಎಂಬ ಮಾತು ಪದ್ಯದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯಗಳ ಮಿಶ್ರಣದ ಉಲ್ಲೇಖ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಚಿತ್ತಾಣ, ಬೆದಂಡೆ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀವಿಜಯ, ಪಂಡಿತಚಂದ್ರ, ಲೋಕಪಾಲ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿಂದಿನ ಪರಂಪರೆಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. “ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿವರಮಿದು” ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ವಿಶಾಲ ಭೌಗೋಳಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡನಾಡಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗಿನ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. “ಪದನಳೆದು ನುಡಿಯಲು” ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಹಜ ಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತದೆ. “ದೇಸಿ ಬೇಟೆಬೇಟಪ್ಪದಳೆ” ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸ್ವರೂಪಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ.

ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆ, ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಕಲ್ಪನೆ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಕಾವ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದ್ದೇಶ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ದೇಸಿಯ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ. ಅದರ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ನಿಯಮದ ಜೊತೆಗೆ ಜನಜೀವನದ ಅನುಭವವೂ ಇದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ದೇಶೀಯತೆಯೂ ಇದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅದರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ “ಪದ್ಯಂ ಸಮಸ್ತಜನತಾ ಹೃದ್ಯಂ” ಎಂಬ ಮಾತು

ಕಾವ್ಯದ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ ಜನರ ಹೃದಯವನ್ನು ತಲುಪುವುದೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. “ಪಾಪಮಿದು ಪುಣ್ಯಮಿದು” ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯವು ಜೀವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಸಾರುತ್ತದೆ. “ಪದನಱಿದು ನುಡಿಯಲುಂ” ಎಂಬ ಮಾತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಪಂಡಿತರ ಏಕಸ್ವತ್ವ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಭಾಷೆ, ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಚಿಂತನಾ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿಯೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಾವ್ಯಚಿಂತನೆಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು: ಸೌಂದರ್ಯಪೂರ್ಣ ಭಾಷೆ, ಜೀವನಮುಖಿ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ದೇಶೀಯ ನೆಲೆ. ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಿಂತನೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಎಂ.ವಿ., (ಸಂ), ಶ್ರೀವಿಜಯಕೃತ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, 2011
2. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕೆ.ವಿ., ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಜಗತ್ತು, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಸಾಗರ, 2009
3. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ, (ಸಂ), ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ: ಸಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦
4. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ತೀ.ನಂ., ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೫
5. ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎನ್. (ಅನು), ಅರಿಸ್ವಾಟಲನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೧
6. ಇನಾಂದಾರ್. ವಿ.ಎಂ., ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೨
7. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್., ಕಾವ್ಯಾರ್ಥ ಚಿಂತನ, ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೮
8. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಎಂ.ಎಚ್., ಕಾವ್ಯ ಭಾಷೆ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦
9. ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಸಂ: ಅವದಾನಿ ಜಿ.ಎಸ್., ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೪

Citation: ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಕೆ.ಎನ್. 2025. “ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ”. International Journal of Academic Research, 12(4): 194-202.

Copyright: ©2025 ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಕೆ.ಎನ್. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.